

סוכת שלום

כולנו מכירים את המעשה באותו רופא שאמר לאיש שהבריא מחליו: „לפי התיאור ריב, אתה מת!“ כך גם הספר „סוכת שלום“ לר. בר־יוסף, הרופאים, כלומר תל־מידיה החכמים העוסקים בקבלה, מודיעים לנו כי לא דייק הסופר בפרטים ההיסטוריים, כי ה„קומזונה“ של המקובלים שאותה הוא מצייר התקיימה מאתיים שנה לאחר מותם של גיבורי הספר וכי הגיבורים המתוארים היו שונים בתכלית מכפי שנתגלו בזה. „וסילוף היסטורי“, מסכמת התיאוריה, „פירושו כשלון אמנותי“.

טוב ויפה. אך היצירה מלעיגה על כל אלה — כי היא תוססת חיים. יש סופרים המדווננים בכשרון קמאי וכל מה שהם נודעים בו בעטם מתרונן בחיותו. כזה הוא, כמדומה, בר־יוסף. בזכות כך אפשר לסלוח לו הרבה, בפרט כשאנחנו רואים לפנינו סופרים רבים כל־כך שהם תרבותיים ונגונים ואניגריגש ועם כל זאת, ולפעמיים בשל זאת, הם „ספרותיים“ מדי, כל־מר אין בהם התחושה הנכונה לגבי המדיום הצורני הספרותי, אשר הוא־הוא המשכנע את הקורא ומחייבו להמחיש בלבבו את הדברים הנאמרים.

צפת של ימי האר־י ותלמידיו רחוקה כל־כך עד שוודאי יקשה לקבוע את דמותה המדויקת ותלמידיה החכמים (ואולי גם אותו רופא) אפשר שהם טועים, מעט או הרבה, בתיאוריה שלהם. אך בין שפיץ בר־יוסף לאמת ההיסטורית ובין שלא כיון — הנה לאמת אמנותית ידועה ודאי

\* יהושע בר־יוסף: סוכת שלום; הוצאת עם עובד, תל־אביב, 1958; 316 ע'.

שעלה בידו לכוון. וזו היתה מטרתו, שהרי לא יצא, מן הסתם, לכתוב רומן היסטורי אלא השתמש בתקופה מסוימת ובאנשים, שאולי אפילו חייו בתקופה אחרת, כדי לבנות מכל זה סמל. הסמל מסמל — למה נחשוש ממלים נדושות? — את בקשת האלוהים שבלב האדם.

חוויה זו נמסרת בדמות גצים המתעוררים בפניות שונות, מתמזגים ללהבה אחת, ואחר כבים ודועכים עד־אפר. יש כאן תהליך של התרוממות וירידה, התלקחות ודעיכה. ולצורך הבעת חוויה זו, שהיא, אגב, חוויה מוזיקלית מובהקת, הקפיד הסופר על תזמור יצירתו. הסוחר רודריגו גלנטי, שנתפס לכמיהות מטפיזיות, המקר בל חיים ויטאל, הנקרע בנפשו בין שאפת שלטון ארצית ואמונה משיחית אמיתית, אבן טבול — ובשורתו השונה מזו של וי־טאל וטהורה מדי בשביל נפש האדם, אפילו מקובל הוא — המשורר ישראל נג'ארה המופיע בדמות המשורר בה"א־הידיעה, כמו פזמון באנאלי שקיבל מש־מעות חדשה ביצירה מוזיקלית רצינית, כל אלה, וכן אנשי הקהילה האחרים התופסים מקום בספר, כפופים לתזמור הכללי ומשתלבים להרמוניה אחת, המוסרת את החוויה: ביקוש האלוהים, במובן הרחב של המושג.

בסופו של דבר יש לציין כי עם שניסה את ידו ברעיון מופשט לא קיפח בר־יוסף את סגולתו העקרית, שהיא היכולת לבנות סיפור ולעצב אנשים חיים. ואכן, אולי זה סוד היותו של הספר.

ימיהם הפרוצים לרוח

שאוליק, בחור בן שש־עשרה, בא ארצה עם משפחתו מפולין, בזמן מאורעות תרצ"ה. מחברי „ימיהם הפרוצים לרוח“ מזמינים אותנו להתבונן באביו הנרגן, המדוכא, באמו שהיא עמוד־התווך של